

Valeriu Veliman

(1947-1999)

A trecut la cele veșnice (și) *Valeriu Veliman* – cunoscut turcolog, istoric, poet și traducător, apreciat diplomat.

S-a născut la 1 martie 1947 (ca un „mărțișor“ al familiei sale – din păcate, stinsă așa năpraznic, ceea ce știu că l-a marcat profund –) în comuna Popricani, județul Iași.

După ce a absolvit Liceul Național din Iași, a venit la București și a intrat la Facultatea de Limbi Române, Clasice și Orientale (Secția – Limba Turcă) a Universității din București, pe care a terminat-o cu o teză de licență în chiar limba pe care și-o alesese.

Repartizat, inițial, ca profesor (secundar) de Limba română în comuna Jegalia (de lângă Dunăre), a fost chemat, grație pregătirii sale, la Direcția Generală a Arhivelor Statului. Și, din 1971, până în 1990, 20 de ani, a lucrat aici – ca turcolog.

Aici a învățat și osmana veche și a început să lucreze cu istorici. După 10 ani de informare pe documentele aduse din Turcia pe microfilm, a început să publice lucrări fundamentale despre relațiile româno-turce. La Biblioteca Academiei Române i se înregistrează contribuțiile:

- *Câteva considerații privind haraciul Moldovei la mijlocul secolului al XVI-lea* – extras din „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie <<A.D.Xenopol>>“, din Iași, 1982 (B.A.R. - II 629 325);

- *Date noi cu privire la circumstanțele alegerii Mitropolitului Moldovei (1792) și statutul juridico-politic al Principatelor Române* – extras din „Anuarul I.I.A. <<A.D.Xenopol>>“, din Iași, 1986 (B.A.R. - II 702 922);

- O „*Carte de legământ*“ din 1581 privitoare la Transilvania – extras din „Anuarul I.I.A. <<A.D.Xenopol>>“, din Iași, 1986 (B.A.R. - II 713 566).

Bineînțeles că ceea ce l-a impus pe Valeriu Veliman în rândul turcologilor și, mai ales, al istoricilor români, a fost volumul din 1986: *Relațiile româno-otomane (1711-1821). Documente turcești*, editat de Direcția Generală a Arhivelor Statului, 796 pagini + 14 file facsimilate. (Un al II-lea volum, de cam aceleași dimensiuni, a rămas în manuscris, și, sperăm, va fi publicat în cel mai scurt timp).

Lucrând și la o teză de doctorat despre relațiile româno-otomane (sub conducerea prof. dr. Georgeta Penelea-Filitti), Valeriu Veliman încerca să-și valorifice atât multiplele sale cunoștințe și informații în domeniu, cât și imensul material microfilmăat adus chiar de el din arhivele turcești. (Ar fi de consemnat aici că oficialitățile turcești aveau atâta încredere în onestitatea sa, încât i-au încredințat, în 1994, și sabia lui Ștefan cel Mare, pe care el a adus-o în țară, pentru o Expoziție memorabilă de la Mănăstirea Putna).

După 1990, a fost și profesor de paleografie osmană la Facultatea de Arhivistică.

Desigur că la prestigiul istoricului se adăugau și calitatea omului, valoarea sa ca poet și traducător – în limbile (moderne) română și turcă.

În 1983, Valeriu Veliman a publicat volumul de versuri *Cu ochii larg deschiși* (la Editura Albatros, condusă atunci de istoricul-scriitor Mircea Sântimbreanu, redactor, de consemnat: poeta și eseista Gabriela Negreanu!), după ce, în prealabil fusese „propus“ (caz unic!) de trei ori de Geo Dumitrescu și după ce, după „canoanele“ de atunci, apăruse și într-un „Caiet al debutanților“!

A rămas, din păcate, singurul său volum tipărit, deși numele-i circula intens printre confrăți, printre mari poeți, deși știu că mai avea scrise „piese“ pentru măcar două cărți. (Sper să-i poată apărea măcar versurile scrise în Uzbekistan, unde, din noiembrie 1997, a mers să înființeze, la Tașkent, Ambasada României).

În sfârșit, à propos de misiunea sa diplomatică desfășurată la Ankara (consilier I la Ambasada României – 1992-1996), grație faptului că de la 1 martie 1990 lucra la Ministerul Afacerilor Externe, ar fi de consemnat (și) traducerile sale din literatura turcă modernă:

- Yaşar Kemal – *Arșița* (nuvele), București, Editura Univers, 1974;
- Samin Kocagöz – *În Izmir* (roman), București, Editura Univers, 1978;
- Necati Cumalâ – *Zeliş* (roman), Iași, Editura Junimea, 1983;

...și, firește, antologicul volum de poezie și eseistică literară semnat de cel care, atunci, era primul-ministru al Turciei: - Bülent Ecevit –*Poezii*, prefață de Valeriu Râpeanu, București, Editura Univers, 1978.

Nu e cazul să comentez, aici, valoarea acestei opere literare (despre care s-au pronunțat, bunăoară, prof. Romul Munteanu sau, cum ziceam, poetul Geo Dumitrescu!), voi spune doar că, în 1990, la prima Conferință pe țară a Scriitorilor Români Liberi, de la Sala Palatului, *Valeriu Veliman* era membru de drept al Uniunii Scriitorilor – alături de atâția alți (foști ori viitori) diplomați: Andrei Pleșu, Sergiu Celac, Dumitru Trancă, Marian Papahagi, Ion Brad, Nicolae Măreș, Vasile Igna, Ioana Ieronim, Horia Bădescu etc.

De altfel și locul de veci i l-a dat tot Uniunea Scriitorilor.

Poet între diplomați ori istorici, diplomat istoric între poeți, turcolog între români și ... român între turcologi, *Valeriu Veliman* a fost o flacără care a ars intens și amplu.

Lumina ei strălucește și va străluci și mai mult în viitor.

FĂNUȘ BĂILEȘTEANU